

Плоден и авторитетен критичар

Со прераната смрт на д-р Лазар Трифуновиќ, блискан теоретичар, научник, ликовен критичар и педагог, српската и југословенската историја на уметноста изгуби еден од најзабележителните личности.

Роден 1929 година во Белград, Трифуновиќ дипломираше историја на уметноста на Филозофскиот факултет во 1955 година. Докторираше во 1960 со тезата „Српското сликарство на XX век“. Беше соработник на повеќе списанија и весници, главен и одговорен уредник на списанието „Уметност“, потоа претседател на Југословенската секција на Меѓународното здружение на ликовните критичари (AICA), како и на многу други професионални и општествени тела. Должност на управник на Народниот музеј во Белград ја објавуваше од 1962 до 1969 година, кога повторно се врати на Филозофскиот факултет каде ѝ ја започна кариерата и каде беше редовен професор за предметот историја на модерната уметност.

Извонредно плоден и авторитетен ликовен критичар, теоретичар и научник, Трифуновиќ објави голем број статии, расправи, студии и книги: „Галерија на европските мајстори“, 1963, „Српската ликовна критика“, 1967, „Српското сликарство 1900 — 1950“, 1973, „Петар Убавкиќ“, 1973, „Гура Јакшиќ, поет и сликар“, 1978, „Српската цртачко-сликарска школа во Белград“, 1978, „Стварноста и митот во сликарството на Милан Коњовиќ“, 1978, „Уметничките споменици во Југославија“ (на германски јазик), 1980, „Од импресионизмот до енформелот“, 1982 (напрада за есеистика „Исидора Секулиќ“ во 1983), „Сликарските правци на XX век“, 1982 година.

Причината да настанат сите овие и многу други дела на Трифуновиќ е една и иста: ангажираната духовна љубопитност на авторот кој со години, како историчар на уметноста и нејзин критичар, како есеист

со широка култура и систематски одгледувача ерудиција, се занимаваше со нашата и странската уметност, во успешен напор да ги изрази своите ставови спрема некои од најкарактеристичните феномени и клучни проблеми на нејзиното динамично разбрано постоење.

Низ своето особено толкување на материјата со која се бавеше и со начинот на нејзината интерпретација, Трифуновиќ демонстрираше способност од личен агол да ги согледа и со свој јазик да соопшти нешто ново или нешто битно за проблемите на теоријата на современата естетика на ликовниот израз. Во богатството на теми и проблеми, кои авторот ги обработуваше во своите трудови — земајќи за појдовна точка било кој од непосредните поводи — (а тоа богатство сведочи за широкиот спектар на неговата интелектуална заинтересаност) го препознаваме, меѓутоа, секогаш исприот, однегуван и кристален стил на писател, кој во еден природен спој ја изградуваше својата култура на духот и на около.

Како критичар и есеист со особена чувствителност, Трифуновиќ во сите околности и во секој миг водеше сметка за зададениот културно-историски контекст, изразително свртен кон она што е битно за современо разбирање на сложената слика на светот.

Од друга страна, на генерациите на своите студенти Трифуновиќ им ја всадуваше мислата дека во историјата на уметноста треба да има неодминлива предност. Зашто и самиот тој, како виспирски научник, го откриваше ликовното дело со мисла што се темели на науката за уметноста и на неговото големо знаење. Но Трифуновиќ сликата и скулптурата ја откриваше пред сè припувајќи од самата суштина на уметноста, од нејзините за човекот неспоредливи

антрополошки, хуманистички и естетски вредности.

Застапувајќи се често со жесток полемички пристап за своите ставови, Трифуновиќ уметничкото дело го разбираше како највисок облик на слободата, на што се надоврзуваше и неговото страшно неподнесување на лагата, на згорничното и неодговорно однесување спрема уметноста.

Поврзаниста на Лазар Трифуновиќ со Скопје датира уште од пред земјопресот од 1963 година и беше мошне разновидна. Тој повеќе пати доаѓаше во Македонија следејќи го нашиот ликовен живот. Во Скопје Трифуновиќ држеше неколку предавања (последното пред некоја година), а познали се и одделни негови текстови за македонски уметници. Потоа уследи соработката на Трифуновиќ со Музејот на современата уметност во Скопје, со одделен придонес при поставувањето на првата поставка на оваа усанова во 1970 година, во која работат и некои негови бивши студенти. Неколкумина историчари на уметноста од Македонија ја имаа среќата Трифуновиќ да им биде раководител во подготвувањето на докторски и постдипломски тези, при што можеа да ја почувствуваат неговата сеопфатна и неограничена помош: што не значи дека не беше строг и бескомпромисен критичар на сè она што му се чинеше непроучено и недовршено во работата на овие со кои соработуваше. Долги години тој раководеше и со Интернационалното студио за пластика во дрво, што секое лето работи во Прилеп.

Така простувајќи се од Лазар Трифуновиќ, од една крупна личност на сета наша култура во Југославија, се простуваме и од еден драг, ценет и незаменлив пријател.